

I.S.: Aș mai adăuga o dimensiune. Se intră foarte greu și, dintre cei care cântă, nu au toți au determinarea, dorința sau puterea de a cânta acolo. Nu e simplu. Mai ales în cazul concertului de la penitenciar.

M.M.: Probabil cei interesați de efectele asupra pacienților pot să citească lucrările lui Florin Gâldău. Dar întrebarea mea este ce a reprezentat pentru voi această experiență. Muzical, am înțeles că a fost un concert obișnuit. L-ați păstrat deliberat la aceste standarde. Dar ce a însemnat din punct de vedere uman?

I.S.: Un concert obișnuit, dar cu trăiri excepționale. Cu multe reacții necunoscute. Inclusiv noi ne-am comportat diferit pe scenă. Feedbackul de la noi înspre public și invers a fost cu totul altul decât în condiții normale. De altfel, era imposibil să faci ceva ca să influențezi desfășurarea concertului. El se ținea într-un loc în care oamenii trebuiau să primească muzica – și atât. În niciun caz nu trebuia să-i exciți numai de dragul de a-i vedea în picioare, dând din mâini și izbindu-se cu capul de pereți – în cazul spitalului de psihiatrie. Repet, am cântat normal, ne-am străduit. Dar nici la închisoare nu a fost totul sută la sută „normal“. Execuția muzicală într-un concert poate fi valoroasă, dar transmisia este mai deficitară când nu *simți*. Acesta este factorul care face diferența între doi muzicieni. Amândoi cântă foarte bine o piesă, dar cel care transmite mai mult are mai mult feeling. La partea de feeling, sigur, neexistând feedbackul și empatia nefuncționând de la început, au fost probleme mai mari de comunicare.

M.M.: Era clar că nu erau spectatorii voștri obișnuiți și asta v-a indus o anumită stare.

I.S.: Sigur că da, o stare specială, foarte greu de explicat în cuvinte.

M.M.: Cu ce ar semăna ea? Era tristețe, era ușurare că nu sunteți și voi în acea situație?

I.S.: La Psihiatrie era o tristețe legată de personajele pe care le vedeam. E o tristețe combinată cu o mare dorință de a pătrunde în sufletul lor prin ceea ce cântam. Determinarea am avut-o. Asta a existat în plus față de un concert normal: determinarea noastră, care a ținut loc de palidele feedbackuri care veneau la început *dinspre* ei.

M.M.: La început au fost relativ amorfi, din cele spuse de tine.

I.S.: Asta a fost în ambele situații. Și la Psihiatrie, și la penitenciar. Am început să cântăm fără să ne intereseze altceva decât că trebuia să cântăm. La un moment dat, am început să simțim energia. După un anumit număr de concerte, *simți*, nu vezi, simți energia care vine de la public. O *simți*. Simți exact momentul când știi că ai publicul în mână și poți să faci orice. Momentul în care îți spui: „Gata, sala asta e a noastră!”. Sigur, nu trebuie să cobori standardul. Asta ar fi catastrofal. E ca și cum ai conduce cu 5-0 și pierzi cu 6-5. Dar știi clar că ai sala în mână, că poți să cânti foarte bine și că publicul participă la tot ce faci.

Momentul acesta, în cazul concertului de la Spitalul de Psihiatrie, a venit foarte târziu. Și asta deși militarii au contribuit mult, prin volubilitatea lor și prin lipsa lor de complexe. Dansau de rupeau pământul. Pe noi ne-a interesat foarte mult reacția pacienților. În momentul în care s-au aprins luminile de spectacol, la jumătatea concertului,

pentru că până atunci cântaserăm în lumina soarelui la apus, s-a petrecut schimbarea. Colcăiala era deja foarte mare. Medicii mai și umblau printre pacienți, să vadă, să noteze.

M.M.: Situația era ținută sub control. În alt fel decât la închisoare, dar erau evident niște parametri în limitele cărora se desfășura evenimentul. Cum a rămas pentru tine, în primul rând ca experiență umană, întâlnirea de la Jebel?

I.S.: A rămas ca bucuria lucrului necesar, care trebuia făcut. Un lucru creștinesc. O amintire ce, în cariera mea de peste o mie de concerte, nu poate fi asemănată cu nimic. A fost o seară frumoasă, într-un cadru sordid, într-un spital de psihiatrie, într-o țară care ea însăși era un spital de psihiatrie combinat cu o închisoare. Mi-a rămas ca un moment al spiritului de frondă, cu care am crescut și pe care l-am avut în mine. Acel spirit de revoltă al rebelului împotriva sistemului, care, îmi dădeam seama pe zi ce trecea, fusese inoculat în viața noastră și în viața generației mele. Eram lipiți, într-un fel sau altul, de acel sistem, deși mergeam în paralel. Înspre ce? Am ajuns să ne dăm seama în '89 înspre ce am mers. Am crezut că am scăpat, dar uite că nici acum nu scăpăm. Ba chiar ieri vreo două persoane au publicat pe internet piesa „Timișoara“, ca o atenționare.

M.M.: Și „Imnul golanilor“. Am recăzut în istorie. După treizeci de ani, iată, e nevoie de aceleași impulsuri. În intervalul când, de pildă, se aduceau instrumentele, se lucra la sonorizare, ei au interacționat cu voi?

I.S.: La spital, nu. Terenul de fotbal este într-o parte a spitalului, nu este chiar în centrul lui. Sigur că a adus Florin

vreo șase sau opt oameni, care ne-au ajutat la căratul aparaturii. Am câteva fotografii de acolo. Una cu noi cântând și una cu ei, lângă camionul cu boxe, cu Florin împreună cu câțiva bolnavi cu băștile pe cap... Grozavă fotografie! Pe scenă, în timp ce noi cântam, în spatele nostru era efigia unui clown care plânge. Era simbolul nostru.

M.M.: Cine l-a construit?

I.S.: Puiu Marinescu. Am avut mai mulți graficieni în decursul anilor. El și cu Mircea Șipețan a gândit și prima schiță a simbolului grafic cu care am defilat în perioada rock, mai ales în perioada rock comunistă. Simbolul era o bufniță care se uita fix la tine și avea căștile pe urechi. Stătea cu ghearele înfipte pe un braț de femeie, braț care în acele locuri sângera.

M.M.: Da, e foarte sugestivă. Și la Jebel, și la închisoarea din Popa Șapcă ați trăit o experiență a limitei. Ce împingeați până la limită din tine, uman? Compasiunea, curiozitatea, chiar o mică oroare, care poate să intervină într-o situație din asta?

I.S.: Oroare era, erau vremurile alea pe care, clar, le detestam. Cum am spus și mai devreme, e vorba de o seară minunată, de o frumusețe sufletească aparte, într-un spațiu sordid, cu oameni îmbrăcați ca vai de lume. Așa-zisa lor uniformă, adică halatele acelea, nu era chiar ceea ce trebuia. Așa mi se părea mie. Pe mine mă deprima, mai ales că eram prima dată acolo. Nu erau neîngrijiți, murdari sau cu halatele rupte, dar...

M.M.: ...pur și simplu ideea de uniformă, care prin definiție te degradează, te aduce la cel mai mic numitor comun. Și la Popa Șapcă?

I.S.: Diferența majoră este următoarea: concertul din Spitalul de Psihiatrie, care este primul concert cântat într-un spital de psihiatrie din România, a fost în 1980, deci în plin regim comunist. Concertul de la penitenciar a fost în 2015.

M.M.: Treizeci și cinci de ani mai târziu.

I.S.: Da, și douăzeci și cinci de ani de la Decembrie '89. Spațiul unei închisori te copleșește. Mai fusesem acolo cu alte ocazii culturale. Vreau să fac o paranteză, apropo de ce ai spus tu că muzica este un limbaj universal, care face bine. O să dau un exemplu absolut grăitor. În 2001, am fost în penitenciar și am lansat albumul *Undeva în Europa...*, de Stepan Project. În 2012, am fost în penitenciar și am lansat albumul *Lumina*. Ambele lansări de la penitenciar au avut loc a doua zi după lansările oficiale din oraș.

La lansarea din 2001, pe care o făcusem la Salonul Roșu de la Hotel Continental, Complexul Continental fiind sponsorul principal al albumului, am avut o organizare tipică pentru o manifestare de genul acesta. A doua zi, la lansarea de la penitenciar, singura deosebire a fost că în momentul final, bufetul, la penitenciar, nu a mai avut loc. În sala festivă a deținuților am proiectat niște filme despre cum s-a realizat dublul CD, un film cu câteva videoclipuri. A avut loc o audiție a câtorva piese. Totul a durat aproximativ o oră. La conferința de presă, care în oraș a avut loc normal, cu jurnaliști, ne-a venit ideea să ne punem scaunele în fața lor. Cum erau în fața noastră pe două rânduri, pe mijloc era un culoar. Acolo am adus un microfon. Cei care voiau să pună întrebări sau să spună câte ceva, se sculau, mergeau până în spate și veneau apoi pe acel culoar până la microfon și vorbeau. Deci ei erau ziariștii. Directorul ne-a întrebat cam ce categorie de deținuți să vină. Am zis

să aducă din toate gradele de pedepse. Îmi amintesc de un tip, un deținut, care se uita fix, cu o față firoasă. Un tip cu care nu vrei să te întâlnești seara la unșpe să îți ceară un foc sau să te întrebe unde e strada...

M.M.: ...Pacienței.

I.S.: Se uita fix la Dixie. Nu l-a slăbit o clipă. Erau oameni acolo care păzeau, nu era o problemă, și totuși...

M.M.: ...ai un sentiment de neliniște.

I.S.: Hopa! Vine momentul în care se scoală și el. Se duce, face traseul de care ți-am spus, până în spate, se înscrie pe culoarul dintre cele două rânduri mari. Înaintează spre noi, se pune la rând și după două, trei persoane ajunge în față. Omul se apropie, vădit emoționat. Asta am observat: sunt oameni foarte siguri pe ei, în general, chiar oratori deosebit de înzestrați. Dar, dacă nu au experiența la microfon, când iau microfonul în mână, au un trac teribil. Microfonul paralizează adesea. Personajul nostru a venit foarte sigur pe el, plin de forță, avea mușchi, tot ce trebuie. Când a ajuns la microfon și a pus mâna pe stativ, a pârâit, la propriu. Cred că, dacă ne uitam cu atenție, vedeam urme lăsate ca pe plastilină. L-a personalizat. Și-a lăsat amprenta.

Tipul zice, vădit emoționat și chiar încurcat, ceva de genul: „Bună ziua, am ținut și eu să vorbesc. Nu am vorbit niciodată la microfon. Am văzut camarazii mei că vorbesc, am zis să vorbesc și eu. Niciodată nu am auzit o muzică la fel ca asta. Am fost total nepregătit s-o ascult. Nu am înțeles nimic. Dar la un moment dat am simțit o căldură în zona asta...”. Și, când a spus „zona asta“, și-a tras una peste frunte de au pus ăia imediat mâinile pe arme. „Am simțit o căldură și apoi o stare de bine.“ Zic în sinea mea: